YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
(ensimmäinen jaosto)
13 päivänä heinäkuuta 1995 *

Asiassa C-391/93,

jonka Bundessozialgericht (Saksa) on saattanut ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa riita-asiassa

Umberto Perrotta

vastaan

Allgemeine Ortskrankenkasse München,

ennakkoratkaisun sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2 päivänä kesäkuuta 1983 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2001/83 (EYVL L 230, s. 6, jäljempänä asetus N:o 1408/71), 25 artiklan 1 ja 4 kohdan ja 69 artiklan 1 kohdan c alakohdan tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaoston)

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja P. Jann, tuomarit D. A. O. Edward (esittelevä tuomari) ja L. Sevón,

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies H. A. Rühl,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet:

— pääasian kantajan puolesta asianajaja J. Stahlberg, München,

— Saksan hallitus, asiamiehenään Ministerialrat E. Röder liittovaltion talousasioiden ministeriöstä,

— Italian hallitus, asiamiehenään ulkoasiainministeriön kansainvälisoikeudellisten riita-asioiden osastopäällikkö, professori U. Leanza avustajanaan avvocato dello Stato D. del Gaizo,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellinen neuvonantaja D. Goloussis ja komissiossa toimiva kansallinen virkamies H. Kreppel,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan pääasian kantajan, edustajanaan J. Stahlberg, ja komission, asiamiehinään D. Gouloussis ja oikeudellinen neuvonantaja J. Sack, esittämät suulliset huomautukset 30.3.1995 pidetyssä suullisessa käsittelyssä,

kuultuaan julkisasiamiehen 11.5.1995 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Bundessozialgericht on 15.7.1993 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 23.8.1993, esittänyt ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla useita ennakkoratkaisukysymyksiä sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2 päivänä kesäkuuta 1983 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2001/83 (EYVL L 230, s. 6), 25 artiklan 1 ja 4 kohdan ja 69 artiklan 1 kohdan c alakohdan tulkinnasta.

2 Nämä ennakkoratkaisukysymykset on esitetty riita-asiassa Perrotta vastaan Allgemeine Ortskrankenkasse München (yleinen sairauskassa), joka koskee hakemusta sairausetuuksien myöntämisestä rahana.

3 Asetuksen N:o 1408/71 69 artiklan 1 kohdan mukaisesti "palkattu työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja, joka on kokonaan työtön ja täyttää jäsenvaltion lainsäädännön mukaiset edellytykset oikeudesta etuuksiin ja joka lähtee yhteen tai

useampaan muuhun jäsenvaltioon hakeakseen siellä työtä, säilyttää oikeutensa tällaisiin etuuksiin seuraavin edellytyksin" ja rajoituksin: hänen täytyy rekisteröityä työnhakijana, ja hänen täytyy pysyä toimivaltaisen valtion työvoimaviranomaisen käytettävänä periaatteessa vähintään neljän viikon ajan työttömäksi tulemisen jälkeen (a alakohta); toisaalta hänen täytyy rekisteröityä jokaisen sellaisen jäsenvaltion työvoimaviranomaisissa, joihin hän lähtee, ja kuulua niiden valvontamenettelyn alaisuuteen (b alakohta). Kun nämä edellytykset ovat täyttyneet, hänen oikeutensa etuuksiin jatkuu kolmen kuukauden enimmäisajan siitä päivästä, jolloin hän lakkasi olemasta lähtövaltionsa työvoimaviranomaisten käytettävissä, edellyttäen, että etuuksien kokonaiskesto ei ylitä niiden etuuksien kestoa, joihin hänellä on oikeus tämän valtion lainsäädännön mukaan (c alakohta).

4 Jos työntekijä palaa toimivaltaiseen valtioon ennen edellä mainitun kauden loppumista, hänellä on asetuksen 69 artiklan 2 kohdan mukaisesti edelleen oikeus etuuksiin tämän valtion lainsäädännön mukaan; hän menettää kaikki oikeudet etuuksiin, jos hän ei palaa sinne ennen tämän kauden päättymistä, paitsi poikkeuksellisissa tapauksissa, jolloin toimivaltaiset viranomaiset tai laitokset voivat jatkaa tätä määräaikaa.

5 Saman asetuksen 25 artiklan 1 kohdassa säädetään sairausetuuksien myöntämisestä:

"Työtön, joka aikaisemmin oli palkattu työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja, johon 69 artiklan 1 kohdan .... säännöksiä sovelletaan ja joka täyttää toimivaltaisen jäsenvaltion lainsäädännössä asetetut edellytykset oikeuden saamiseksi luontois- tai rahaetuuksiin, ... saa 69 artiklan 1 kohdan c alakohdassa säädetyn ajan:

a) luontoisetuuksia, jotka toimivaltaisen laitoksen puolesta antaa laitos siinä jäsenvaltiossa, jossa hän etsii työtä, sen lainsäädännön mukaisesti, jota viimeksi mainittu laitos soveltaa, niin kuin hänet olisi vakuutettu siinä; ja

b) rahaetuuksia, jotka toimivaltainen laitos myöntää siihen sovelletun lainsäädännön mukaisesti ..."

6 Saman artiklan 4 kohdassa täsmennetään:

"Ylivoimaisen esteen sattuessa toimivaltainen laitos voi pidentää 1 kohdassa vahvistettua määräaikaa tämän laitoksen soveltamassa lainsäädännössä vahvistetuin rajoituksin, edellä sanotun kuitenkaan rajoittamatta sen jäsenvaltion lainsäädännön soveltamista, jossa sallitaan sairausetuuksien suorittaminen pidemmältä kaudelta."

7 Lopuksi asetuksen (ETY) N:o 1408/71 täytäntöönpanomenettelystä 21 päivänä maaliskuuta 1972 annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 574/72, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna edellä mainitussa asetuksessa (ETY) N:o 2001/83, täsmennetään sen 26 artiklan 6 kohdassa:

"Asetuksen 25 artiklan 4 kohdassa määritellyissä tapauksissa sen alueen sairausvakuutuslaitoksen, johon työtön on lähtenyt, on ilmoitettava toimivaltaiselle sairausvakuutuslaitokselle ja toimivaltaiselle työttömyysvakuutuslaitokselle katsovansa, että edellytykset sen kauden pidentämiselle, jolta raha- ja luontoisetuuksia voidaan myöntää, ovat täyttyneet sekä ilmoitettava perusteet käsitykselleen ja liitettävä ilmoitukseen, jonka se lähettää toimivaltaiselle sairausvakuutuslaitokselle, tutkineelta lääkäriltä potilaan tilasta saatu yksityiskohtainen lausunto, joka osoittaa

todennäköisen kauden, jonka aikana asetuksen 25 artiklan 4 kohdan soveltamisen edellytykset ovat olemassa. Toimivaltainen sairausvakuutuslaitos tekee sen jälkeen päätöksen sen kauden jatkamisesta, jolta etuuksia voidaan myöntää sairaalle työttömälle."

8 Työskenneltyään Saksassa rakennustyöntekijänä Perrotta, joka on Italian kansalainen, rekisteröityi 8.1.1985 työnhakijaksi Arbeitsamt Münchenissä (jäljempänä työvoimatoimisto) ja sai työttömyysetuuksia saksalaisen lainsäädännön nojalla.

9 Myöhemmin työvoimatoimisto oikeutti Perrottan asetuksen (ETY) N:o 1408/71 69 artiklan mukaisesti etsimään työtä Italiassa kolmen kuukauden ajan 19.3.1985 asti. Italiassa olonsa aikana Perrotta sai työttömyysetuuksia saksalaisesta vakuutusjärjestelmästä oleskelupaikkansa laitoksen välityksellä.

10 Perrotta sairastui 15.3.1985 ja joutui sairaalahoitoon Italiassa 25.4. ja 9.5.1985 väliseksi ajaksi. 19.3.1985 eli sen kolmen kuukauden kauden viimeisenä päivänä, jonka hän oli oikeutettu oleskelemaan Italiassa, Perrotta esitti pyynnön sairausetuuksien maksamisesta rahana italialaisen sairausvakuutuslaitoksen välityksellä kaavakkeella E 115, jonka liitteenä oli lääketieteellinen lausunto, ja tämä pyyntö saapui saksalaiselle sairausvakuutuskassalle 28.3.1985. Saksalainen sairausvakuutuskassa myönsi sairausetuuksia niille viidelle päivälle, jotka olivat jäljellä kolmen kuukauden kaudesta, toisin sanoen 15.3.—19.3.1985. Muilta osin sairausvakuutuskassa hylkäsi pyynnön 29.4.1985 tekemällään päätöksellä sillä perusteella, että asetuksen (ETY) N:o 1408/71 69 artiklan 1 kohdan mukainen ajanjakso oli päättynyt 19.3.1985. Asianosaiset eivät ole kiistäneet sitä, että Perrottan sairaus jatkui 19.6.1985 asti, jonka jälkeen hän palasi Saksaan.

11 Perrotta katsoi 2.8.1985 esittämässään oikaisuvaatimuksessa, että 15.3.1985 alkaen hän ei kyennyt työskentelemään eikä ollut matkustuskunnossa, ja siksi sairausvakuutuskassan olisi käytettävä harkintavaltaansa ja pidennettävä kolmen kuukauden ajanjaksoa ja myönnettävä Perrottalle sairausetuudet koko hänen työkyvyttömyytensä ajalta.

12 Ennen päätöksen tekemistä sairausvakuutuskassa pyysi työvoimatoimistoa lausumaan mahdollisesta määräajan pidentämisestä asetuksen (ETY) N:o 1408/71 69 artiklan 2 kohdan mukaisesti. Työvoimatoimisto kieltäytyi kuitenkin tekemästä päätöstä tästä katsoen, että esillä olevassa tapauksessa kysymyksessä oli saman asetuksen 25 artiklan 4 kohdan mukainen määräajan pidentäminen sairausetuuksien maksamiseksi, joka kuuluu sairausvakuutuskassan toimivaltaan. Sairausvakuutuskassa hylkäsi 29.4.1986 oikaisuvaatimuksen sillä perusteella, että oikeus sairausetuuksiin rahana päättyi, kun toisessa jäsenvaltiossa kuin toimivaltaisessa jäsenvaltiossa sallittu oleskeluajanjakso päättyi, ja määräajan pidentäminen on mahdollista vain todettaessa ylivoimainen este asetuksen (ETY) N:o 1408/71 25 artiklan 4 kohdan mukaisesti, mistä ei ollut kysymys kuitenkaan hakijan sairauden yhteydessä.

13 Perrotta nosti kanteen Sozialgerichtissä sairausvakuutuskassan päätöksestä. Kun tätä kannetta ei hyväksytty, Perrotta valitti Landessozialgerichtiin, joka puolestaan hylkäsi kanteen, koska sairaus tai sairaudesta aiheutuva työkyvyttömyys ei sellaisenaan merkitse ylivoimaista estettä ja koska Perrottan sairaus, eli tuomioistuimen kuuleman lääketieteellisen asiantuntijan mukaan nivelreuma ja selkärangan kulumamuutokset, ei ollut riittävän vakava sairaus, jotta se olisi estänyt Perrottaa palaamasta Müncheniin riittävän ajoissa tavallisia kuljetuskeinoja käyttäen ennen kolmen kuukauden määräajan päättymistä.

14 Perrotta valitti tästä päätöksestä Bundessozialgerichtiin, joka on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1. a) Onko toimivaltaisen sairausvakuutuslaitoksen käsiteltävä työttömän oleskelupaikan sairausvakuutuslaitokselle esittämää työkyvyttömyysetuuksien saamista rahana koskevaa hakemusta, joka on tehty asetuksen (ETY) N:o 1408/71 25 artiklan 1 kohdan ja 69 artiklan 1 kohdan c alakohdan yhdistettyjen säännösten nojalla määräytyvän määräajan viimeisenä päivänä, samanaikaisesti myös pyyntönä määräajan pidentämisestä asetuksen (ETY) N:o 1408/71 25 artiklan 4 kohdan mukaisesti, joka on tehty riittävän ajoissa, vaikka tällaista määräajan pidentämistä on pyydetty ensimmäisen kerran nimenomaisesti vasta, kun esillä olevassa asiassa on tehty kielteinen päätös etuuksien suorittamisesta?

b) Jos vastaus on kielteinen, voidaanko edellä mainittua määräaikaa pidentää sellaisen pyynnön johdosta, joka on tehty vasta määräajan päättymisen jälkeen?

2. Kun toimivaltaisen laitoksen on tehtävä päätös asetuksen (ETY) N:o 1408/71 25 artiklan 4 kohdan mukaisesti harkintavaltaansa käyttämällä, edellyttääkö tämä, että ylivoimainen este estää työntekijää palaamasta sairausetuuksien suhteen toimivaltaiseen jäsenvaltioon kolmessa kuukaudessa asetuksen (ETY) N:o 1408/71 25 artiklan 1 kohdan ja 69 artiklan 1 kohdan c alakohdan yhdistettyjen säännösten mukaisesti, vai onko toimivaltaisen laitoksen otettava kantaa harkintavaltansa puitteissa myös tällaisen ylivoimaisen esteen olemassaoloon?

3. Onko katsottava, että asetuksen (ETY) N:o 1408/71 25 artiklan 4 kohdassa tarkoitettu ylivoimainen este on olemassa, kun työntekijä, joka ei pysty

työskentelemään, ei ole palannut toimivaltaiseen valtioon kolmen kuukauden määräajassa sairautensa vuoksi, vaikka olisikin ollut matkustuskunnossa?"

15 Aluksi on tutkittava Perrottan kantaa, jonka mukaan asetuksen N:o 1408/71 25 artiklan 1 kohta sulkee pois sairausvakuutuksen ainoastaan jos sairastuminen tapahtuu 69 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitetun kolmen kuukauden määräajan jälkeen. Tämä kuuluisi sitä vastoin toimivaltaisen valtion vastuuseen sellaisista sairauksista, jotka on ilmoitettu ennen tämän ajanjakson päättymistä, mutta jotka jatkuvat ajanjakson jälkeen huolimatta sovellettavan lainsäädännön vaatimuksesta asumisesta sen valtion alueella, joka myöntää etuudet.

16 Näissä olosuhteissa Perrotta katsoo, että siltä osin kuin ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen kysymyksissä edellytetään, että asetuksen N:o 1408/71 25 artiklan 1 kohdassa ei anneta Perrottalle oikeutta etuuksiin kolmen kuukauden ajanjakson päättymisen jälkeen, nämä ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen kysymykset perustuvat edellä mainitun säännöksen virheelliseen tulkintaan, eivätkä siten ole asiaan kuuluvia riidan ratkaisemisen kannalta.

17 Tällaista asetuksen N:o 1408/71 25 artiklan 1 kohdan tulkintaa ei voida hyväksyä. Tässä suhteessa riittää, että todetaan asianomaisen säännöksen koskevan sellaisen työttömän työntekijän oikeutta sairausetuuksiin, joka on oikeutettu oleskelemaan toisessa jäsenvaltiossa työnhakutarkoituksessa "69 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaisen ajanjakson". Tämän vuoksi, kun Perrotta on pyytänyt sairausetuuksien

suorittamista oleskeluvaltion alueella tämän ajanjakson jälkeen, on sovellettava asetuksen 25 artiklan 4 kohtaa, jota myös ennakkoratkaisukysymykset koskevat.

Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys

18 Ensimmäisellä ennakkoratkaisukysymyksellään kansallinen tuomioistuin pyrkii selvittämään pääasiassa, onko asetuksen (ETY) N:o 1408/71 25 artiklan 4 kohtaa tulkittava siten, että toimivaltaisen laitoksen on ratkaistava sairausetuuksien suorittamista koskevan ajanjakson pidentäminen, vaikka työtön ei nimenomaisesti esitä tällaista pyyntöä, mutta tämä on pääteltävissä sairausetuuksien myöntämistä rahana koskevasta hakemuksesta, joka on esitetty vähän ennen asetuksen 25 artiklan 1 kohdan mukaisen määräajan päättymistä työttömän oleskelupaikan sairausvakuutuslaitokselle. Jos vastaus on kielteinen, ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin pyrkii selvittämään, voiko toimivaltainen laitos pätevästi ratkaista määräajan pidentämistä koskevan pyynnön, joka on esitetty määräajan päättymisen jälkeen.

19 Tältä osin on otettava huomioon, että asetuksen (ETY) N:o 1408/71 25 artiklan 4 kohdassa ja asetuksen N:o 574/72 26 artiklan 6 kohdassa ei säädetä, että työttömän pitäisi esittää muodollinen hakemus sairausetuuksien suorittamisjakson pidentämiseksi. Lisäksi niistä sairauksista, jotka voivat oikeuttaa määräajan pidentämiseen, voi osa olla sellaisia, että ne estävät muodollisen hakemuksen esittämisen.

20 Kuten esillä olevassa tapauksessa, toimivaltaisen laitoksen on voitava kohtuudella olettaa, että työtön, joka on esittänyt sen valtion sairausvakuutuslaitokselle, jossa hän on oikeutettu oleskelemaan kolmen kuukauden ajan, hakemuksen sairaus-

etuuksien saamiseksi rahana juuri ennen tämän kolmen kuukauden määräajan päättymistä, haluaa vastaanottaa näitä etuuksia koko sairautensa ajan ja siten myös hyödyntää asetuksen 25 artiklan 1 kohdassa säädettyä etuuksien maksamisen määräajan pidentämistä.

21 Siten ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen ensimmäiseen osaan on vastattava, että asetuksen (ETY) N:o 1408/71 25 artiklan 4 kohtaa on tulkittava siten, että toimivaltaisen laitoksen on lausuttava sairausetuuksien maksamiskauden jatkamista koskevasta pyynnöstä, vaikka työtön ei nimenomaisesti olisikaan esittänyt tällaista pyyntöä, mutta se on tulkittavissa työttömän oleskelupaikan sairausvakuutuslaitokselle esittämästä sairausetuuksien saamista rahana koskevasta hakemuksesta, joka on tehty vähän ennen edellä mainitun asetuksen 25 artiklan 1 kohdan mukaisen määräajan päättymistä.

22 Tämän vastauksen huomioon ottaen ei ole tarvetta vastata ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen toiseen osaan.

Toinen ja kolmas ennakkoratkaisukysymys

23 Toisessa kysymyksessään kansallinen tuomioistuin pyrkii selvittämään, onko toimivaltaisella laitoksella asetuksen (ETY) N:o 1408/71 25 artiklan 4 kohdan nojalla harkintavaltaa ylivoimaisen esteen olemassaolon selvittämisen suhteen. Kolmannessa kysymyksessä pyritään selvittämään pääasiassa, onko mahdollista hyväksyä ylivoimaisen esteen olemassaolo edellä mainitun säännöksen tarkoittamalla tavalla, jos sairautensa takia työskentelemään kyvytön työtön on kuitenkin matkustuskuntoinen.

24 Näitä kysymyksiä on tutkittava yhdessä.

25 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ylivoimaisella esteellä ei ole samanlaista sisältöä yhteisön oikeuden eri soveltamisaloilla ja sen merkitys on määriteltävä suhteessa siihen oikeudelliseen toimintaympäristöön, jossa käsitteen on tarkoitus vaikuttaa (ks. asiassa C-124/92, An Bord Bainne Co-operative Ltd ja Compagnie Inter-Agra SA v. Intervention Board for Agricultural Produce, tuomio 13.10.1993, Kok. 1993, s. I-5061, 10 kohta).

26 Esillä olevassa tapauksessa asetuksen 25 artiklan 4 kohdan ylivoimaisen esteen käsitettä pyritään soveltamaan tapauksiin, joissa sellainen työtön, joka oleskelee toisessa jäsenvaltiossa kuin toimivaltainen jäsenvaltio, voi yhä saada sairausetuuksia 25 artiklan 1 kohdan mukaisen määräajan päättymisen jälkeen.

27 Työttömän terveydentilan kunnioittaminen tarkoittaa, että 25 artiklan 4 kohdan ylivoimaisen esteen käsitettä ei rajoiteta vain ehdottomaan mahdottomuuteen palata toimivaltaiseen jäsenvaltioon. Tämä käsite on ulotettava laajemmalle, myös sellaisiin työttömälle vieraisiin, epätavallisiin ja ennakoimattomiin tilanteisiin, joiden vaikutuksia ei voida välttää kaikesta huolellisuudesta huolimatta ilman liiallisia uhrauksia.

28 Ylivoimaisen esteen olemassaolon asetuksen 25 artiklan 4 kohdan mukainen arviointi tarkoittaa, että toimivaltainen laitos tutkii esillä olevan asian olosuhteita päättääkseen erityisesti, merkitseekö toimivaltaiseen jäsenvaltioon palaaminen

työttömän terveydentilan olennaista huononemista, hänen paranemismahdollisuuksiensa vaarantumista tai asettaako se hänet koetukselle, jota hänen ei kohtuudella tarvitsisi sietää.

29 Siten kyky matkustaa ei sellaisenaan saisi sulkea pois mahdollisuutta määräajan pidentämisestä asetuksen 25 artiklan 4 kohdan mukaisesti.

30 Perrottan mukaan asetuksen 25 artiklan 4 kohdan mukainen edellytys ylivoimaisen esteen olemassaolosta täyttyy, kun työtön työntekijä ei kykene sairauden vuoksi työskentelemään, oli työntekijä kykenevä matkustamaan tai ei, kunhan vain sairauden aiheutuminen tai kesto eivät johdu työntekijän törkeästä huolimattomuudesta.

31 Tätä kannanottoa ei voida hyväksyä. Itse asiassa asetuksen 25 artiklan 1 kohdan mukaisten sairausetuuksien myöntäminen rahana sellaiselle työntekijälle, joka menee toiseen jäsenvaltioon etsimään työtä, edellyttää etuuksien saajan määrittelemistä kykenemättömäksi työskentelemään sairauden vuoksi. Koska ylivoimaisen esteen sattuessa hänen sallitaan poiketa velvollisuudesta palata toimivaltaiseen valtioon ennen edellä mainitun säännöksen mukaisen määräajan päättymistä, jotta hän voisi yhä hyödyntää toimivaltaisen valtion maksamia sairausetuuksia, yhteisön lainsäätäjän on täytynyt antaa ylivoimaisen esteen käsitteelle muu merkitys kuin pelkkä sairaus tai työkyvyttömyys sairauden vuoksi. Muuten tämä vaatimus olisi liiallinen siihen riskiin verrattuna, jonka toteutuminen säätelee sairausetuuksien saamista luontoissuorituksena tai rahana.

32 Edellä olevasta seuraa, että toiseen ja kolmanteen kysymykseen on vastattava siten, että asetuksen (ETY) N:o 1408/71 25 artiklan 4 kohdan mukaisen ylivoimaisen esteen olemassaolon selvittämiseksi toimivaltaisen laitoksen on arvioitava esillä olevan asian olosuhteita päättääkseen, voidaanko työttömältä kohtuudella edellyttää palaamista toimivaltaiseen valtioon, ottaen huomioon riski työttömän terveydentilan olennaisesta huononemisesta tai parantumismahdollisuuksien vähenemisestä paluumatkan vuoksi, mutta myös sen koettelemuksen tuskallisuus, joka hänen olisi

kestettävä ottaen huomioon, että toisaalta ylivoimaisen esteen käsitettä ei voi ainoastaan rajoittaa ehdottomaan mahdottomuuteen palata toimivaltaiseen jäsenvaltioon, ja toisaalta, että fyysinen kyky matkustaa ei voi sellaisenaan poistaa ylivoimaisen esteen olemassaolon toteamista tällaisessa tapauksessa.

Oikeudenkäyntikulut

33 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Saksan ja Italian hallituksille ja Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Koska esitetty oikeudenkäyntikuluvaatimus kuuluu pääasian asianosaisten osalta kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevaan oikeudenkäyntiin, kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto)

on ratkaissut 15.7.1993 Bundessozialgerichtin esittämät kysymykset seuraavasti:

1. Sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäse-

niinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2 päivänä kesäkuuta 1983 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2001/83, 25 artiklan 4 kohtaa on tulkittava siten, että toimivaltaisen laitoksen on lausuttava sairausetuuksien maksamiskauden pidentämistä koskevasta pyynnöstä, vaikka työtön ei nimenomaisesti olisikaan esittänyt tällaista pyyntöä, mutta se on tulkittavissa esillä olevassa tapauksessa työttömän oleskelupaikan sairausvakuutuslaitoksen välityksellä tehdystä sairausetuuksien saamista rahana koskevasta hakemuksesta, joka on tehty vähän ennen edellä mainitun asetuksen 25 artiklan 1 kohdan mukaisen määräajan päättymistä.

2. Selvittääkseen asetuksen (ETY) N:o 1408/71 25 artiklan 4 kohdan mukaisen ylivoimaisen esteen olemassaolon, toimivaltaisen laitoksen on arvioitava esillä olevan asian olosuhteita päättääkseen, voidaanko työttömältä kohtuudella edellyttää palaamista toimivaltaiseen valtioon, ottaen huomioon riski työttömän terveydentilan olennaisesta huononemisesta tai paranemismahdollisuuksien vähenemisestä paluumatkan vuoksi, mutta myös sen koettelemuksen tuskallisuus, joka hänen olisi kestettävä ottaen huomioon, että toisaalta ylivoimaisen esteen käsitettä ei voi ainoastaan rajoittaa ehdottomaan mahdottomuuteen palata toimivaltaiseen jäsenvaltioon ja toisaalta, että fyysinen kyky matkustaa ei voi sellaisenaan poistaa ylivoimaisen esteen olemassaolon toteamista tällaisessa tapauksessa.

Jann Edward Sevón

Julistettiin Luxemburgissa 13 päivänä heinäkuuta 1995.

Kirjaaja

R. Grass

Ensimmäisen jaoston puheenjohtaja

P. Jann